

Revista Administración & Cidadanía, EGAP
Vol. 17_núm. 1_2022 | pp. 59-82
Santiago de Compostela, 2022
<https://doi.org/10.36402/ac.v17i1.4943>
© Xosé Antón Sarmiento Méndez
ISSN-L: 1887-0279 | ISSN: 1887-0287
Recibido: 31/05/2022 | Aceptado: 15/12/2022

Editado baixo licenza Creative Commons Atribución 4.0 International License

Significado do Estatuto de autonomía para Galicia de 1981 no ámbito parlamentario de 2022: retos de futuro

Significado del Estatuto de autonomía para Galicia de 1981 en el ámbito parlamentario de 2022: retos de futuro

The meaning of the 1981 Statute of Autonomy for Galicia in the parliamentary sphere of 2022: challenges for the future

XOSÉ ANTÓN SARMIENTO MÉNDEZ

Profesor asociado de Dereito Administrativo
Universidade de Santiago de Compostela
<https://orcid.org/0000-0003-4533-0233>
xa.sarmiento@usc.es
xsarmiento@parlamentodegalicia.gal

Resumo: A realidade aplicativa do parlamentarismo galego produciu unha Cámara autonómica coas súas propias dinámicas e que responde tanto ao marco xurídico do noso sistema político como á nosa particular engrenaxe de actores institucionais. A situación actual da enxeñaría estatutaria á luz da xurisprudencia do Tribunal Constitucional conduce a certas reflexións de reforma que son obxecto destas páxinas.

Palabras clave: Autonomía, Estatuto, Parlamento, Tribunal Constitucional, dereitos fundamentais.

Resumen: La realidad aplicativa del parlamentarismo gallego ha producido una Cámara autonómica con sus propias dinámicas y que responde tanto al marco jurídico de nuestro sistema político como a nuestro particular engranaje de actores institucionales. La situación actual de la ingeniería estatutaria a la luz de la jurisprudencia del Tribunal Constitucional conduce a ciertas reflexiones de reforma que son objeto de estas páginas.

Palabras clave: Autonomía, Estatuto, Parlamento, Tribunal Constitucional, derechos fundamentales.

Abstract: The reality of Galician parliamentarism has produced an autonomous Chamber with its own dynamics and which responds both to the legal framework of our political system and to our particular set of institutional actors. The current situation of statutory engineering in the light of the jurisprudence of the Constitutional Court leads to certain reflections on reform, which is the subject of these pages.

Key words: Autonomy, Statute, Parliament, Constitutional Court, fundamental rights.

SUMARIO: 1 A significación xurídica do Estatuto de autonomía para Galicia. 1.1 O artigo 11.7 do Estatuto: a titularidade do escano. 1.2 O artigo 10.1.d) do Estatuto: a presidencia do Goberno autonómico e a condición de deputado. 2 Os retos institucionais da organización política autonómica. 2.1 O artigo 10 do Estatuto de autonomía para Galicia e as funcións do Parlamento: a función representativa e o *indirizzo* político. 2.2 O artigo 5 do Estatuto: o galego nas leis e o alcance do uso de modalidades lingüísticas non oficiais nas institucións. 2.3 O artigo 116 da Constitución e o Estatuto de autonomía: o alcance das facultades da comunidade autónoma en situación de estado de alarma. 2.4 O artigo 12.3 do Estatuto: a garantía constitucional do funcionamento da Cámara. 2.5 O artigo 12.1 do Estatuto: a autonomía parlamentaria e os seus límites. 2.6 O artigo 10.2 do Estatuto de autonomía: a inviolabilidade parlamentaria e as liberdades constitucionais. 2.7 O artigo 12.4 do Estatuto de autonomía: o pluralismo político e os grupos parlamentarios. 3 Conclusións. 4 Bibliografía.

1 A SIGNIFICACIÓN XURÍDICA DO ESTATUTO DE AUTONOMÍA PARA GALICIA

A Lei orgánica 1/1981, do 6 de abril, de Estatuto de autonomía para Galicia, é moito máis que a norma institucional básica da comunidade autónoma. Calquera observador da realidade social do país concluirá doadamente que a nosa lei de leis ten, cando menos, dous aspectos destacables que superan o ámbito normativo estrito. Por un lado, trátase dun documento xurídico vinculante para os cidadáns e para os poderes públicos aprobado pola vontade do pobo galego en exercicio do dereito á autonomía que con carácter dispositivo se prevé no artigo 2 da Constitución. Complementariamente, atopámonos ante un texto que entronca coas demandas históricas de autogoberno que poden adiantarse no mellor da nosa intelectualidade dos séculos XIX e XX e sobre todo no contido do Estatuto de 1936¹, que é traído a colación pola disposición transitoria 2 da Constitución para privilexiar a súa rápida tramitación.

Máis alá de discusións doutrinarias acerca da natureza xurídica dos estatutos de autonomía, interesa agora destacar que o aprobado en 1981 cumpriu unha importante función, que é a de servir de “programa estatutario” a desenvolver polos poderes nel estatuídos, fundamentalmente o Parlamento, a Xunta e a súa presidencia, aínda que, como sinalou a doutrina comparada, a práctica política vai máis alá dese marco normativo². Deste xeito, os poderes autonómicos, nas súas distintas configuracións ao longo destes 40 anos, tiveron ante si uns obxectivos estatutarios que deberon afrontar mediante o exercicio das potestades lexislativas e executivas deseñadas no propio Estatuto. Esta execución dos mandatos estatutarios está obviamente incompleta, pois existen tanto valores como mandatos e habilitacións estatutarias que aínda non foron efectivizados polos poderes autonómicos, mentres que outros foron desenvolvidos con técnica lexislativa defectuosa a criterio de certa doutrina constitucional³.

As previsións da Lei orgánica 1/1981, do 6 de abril, poden ser valoradas tamén desde a perspectiva de avaliación e reforma desde moi diversos puntos de vista pola doutrina xurídica⁴, pero interesa neste momento, cumpridos os 40 anos da aprobación, tomar conta de certos mandatos estatutarios que, xa sexa polos cambios sociopolíticos producidos ou polos máis recentes provenientes da pandemia, merecen unha reflexión sobre o seu alcance actual á vista da doutrina do noso Tribunal Constitucional. O cambio producido, como pode comprobarse, supera os desenvolvementos lexislativos e interpretacións xurisprudenciais propios da vida de toda disposición e alcanza o carácter de auténticas mutacións estatutarias ao suporen mandatos xurídicos totalmente insospeitados para o redactor do Estatuto de 1981 e que asumimos como vixentes na actualidade. En todo caso, cómpre ser conscientes dos problemas de técnica normativa que poden xurdir cando se pretenden incorporar determinados aspectos puntuais nos estatutos de autonomía, especialmente cando se trata de aspectos que pola súa propia natureza son cambiabes, como é o caso dos de carácter financeiro⁵.

O artigo 4.1 do Estatuto de Galicia establece que os dereitos, liberdades e deberes fundamentais dos galegos son os establecidos na Constitución. A diferenza doutros estatutos de autonomía, o noso non inclúe unha listaxe de dereitos estatutarios, senón unha remisión ás previsións constitucionais en xeral, pero iso non impediu que o Parlamento lexislase exhaustivamente detrás da garantía e expansión dos dereitos dos galegos e que a doutrina autóctona se posicionase igualmente en favor dunha concepción expansiva da tutela dos dereitos por parte do órgano estatutario de defensa: o Valedor do Pobo⁶. Neste mesmo sentido, hai que recoñecer o papel levado a cabo polos outros dous órganos estatutarios, o Consello de Contas e o Consello da Cultura, que ademais na nosa historia estatutaria foron progresivamente reforzados nas súas competencias, a diferenza doutros ordenamentos autonómicos que optaron no seu día pola supresión ou suspensión deste tipo de institucións⁷.

Con carácter introdutorio, cómpre reflectir a existencia dun precepto no noso Estatuto, o artigo 4.2, que supuxo a base para importantes cambios regulatorios expansivos dos dereitos dos galegos. O artigo 4.2 é o reflexo autonómico da coñecidísima cláusula Lelio Basso, proveniente da Constitución italiana, e que no noso caso afirma: “Correspóndelles aos poderes públicos de Galicia promover as condicións para que a liberdade e a igualdade do individuo e dos grupos en que se integran sexan reais e efectivas, remover os obstáculos que impidan ou dificulten a súa plenitude e facilitar a participación de todos os galegos na vida política, económica, cultural e social”. A partir desta declaración estatutaria, hai que tomar conta dúas leis autonómicas que mudaron o alcance do precepto do Estatuto cun carácter netamente expansivo e na liña experimentada por outros autogobernos europeos colegas na CALRE⁸: a Lei 7/2015, do 7 de agosto, de iniciativa lexislativa popular e participación cidadá no Parlamento de Galicia, e a Lei 1/2016, do 18 de xaneiro, de transparencia e bo goberno.

Ao meu xuízo, as canles que o lexislador autonómico introduciu para a participación cidadá supuxeron un gran salto adiante na plenitude dos dereitos fundamentais dos galegos. Aspectos como a simplificación dos trámites para as iniciativas lexislativas populares⁹, a ampliación á función do impulso político das canles participativas e as vías cibernéticas de comunicación co Parlamento nunha liña demandada polo mestre A. Manzella¹⁰ implican unha nova dimensión da execución do “programa estatutario” que se pode comprobar nas estatísticas de actividade do lexislativo autonómico e do número de galegos que interactúan directamente, sen a intermediación partidaria, cos seus representantes políticos¹¹ e que, como apuntou a doutrina, forma parte dunha corrente xeral producida no dereito autonómico comparado español¹².

Por outro lado, é constatable que o funcionamento dos poderes públicos autonómicos exercidos conforme o artigo 9 do Estatuto de Galicia a través do Parlamento, da Xunta e da súa presidencia experimentou unha transformación radical desde a perspectiva da posición dos administrados como consecuencia da incorporación das garantías de transparencia e acceso á información. A publicidade activa nas sedes electrónicas dos poderes públicos de Galicia permite escrutar a súa estrutura e funcionamento nun grao de concreción que, aos ollos do redactor estatutario, sería inimaxinable e que hoxe en día se entende imprescindible nos países dos nosos arredores¹³. Como consecuencia, o grao de control público da actuación e de seguimento en termos de goberno aberto é infinitamente maior que en tempos pretéritos, todo iso complementado pola garantía xurídica do dereito de acceso á información que a normativa lles deu aos cidadáns. Neste sentido, debe remarcar-se que tamén o máximo órgano xudicial en Galicia, o noso Tribunal Superior (art. 21 do Estatuto) cooperou na consagración inalienable do dereito de acceso á información ao seguir as modernas tendencias xurisprudenciais que impiden a denegación de información aos representantes públicos por parte da Administración¹⁴.

Estas reflexións referidas ao plano da participación e transparencia son de interese tamén cando examinamos o tratamento que o texto estatutario de 1981 lles deu ás fontes do dereito. En efecto, unha das cuestións que botan de menos certa parte dos observadores da política autonómica é a presenza dos decretos leis no noso ordenamento propio. Non obstante, cómpre constatar que o áxil funcionamento da cámara parlamentaria posibilitou unha solución máis satisfactoria que ese instrumento con rango de lei en mans do Executivo que, por outro lado, deu lugar a tantos abusos en sistemas do noso contorno. Refírome á tramitación de leis polo procedemento de lectura única previsto no artigo 134 do Regulamento do Parlamento de Galicia. Este expediente normativo supón unha tramitación rapidísima da norma, ao tempo que respecta o lugar natural de produción das leis e proporciona a máxima publicidade, transparencia e participación ao produto normativo, aspectos que, segundo Alfonso Arévalo¹⁵, son as principais carencias da normativa aprobada por decretos leis. Isto é así, pois no noso Parlamento, a diferenza de cámaras como a vasca e a castelán-leonesa,

permítense a presentación de emendas sen límite neste trámite e o debate substánciase no Pleno da Cámara coa participación do Goberno e de todos os grupos parlamentarios e diferenciando ademais o debate e a votación sobre a adecuación do procedemento dos correspondentes ao texto normativo proposto e as emendas presentadas.

Como sinalou Jerez Calderón: “Xunto á inviolabilidade e a inmunidade, o aforamento é unha das prerrogativas que integran o estatuto xurídico peculiar de determinadas autoridades e cargos públicos por razóns de interese xeral vinculadas á necesidade de garantir a súa liberdade e autonomía de actuación e a das institucións ás que representan”¹⁶. Nos últimos tempos suscitouse a crítica á institución do aforamento como unha vía de, a través da súa eventual supresión, lograr pretendidas doses de maior transparencia e igualdade na claridade dos asuntos públicos. Os artigos 11.3 e 18 do noso texto estatutario regulan esta prerrogativa institucional para os membros do Parlamento e do Goberno galego e a súa aplicación práctica non suscitou problema ningún, pois foron escasísimos os casos de aplicación na historia recente da nosa autonomía política; por iso e polas razóns institucionais que os fundamentan, non se suscitou entre a nosa doutrina maioritaria o cuestionamento da regulación autonómica do tema, a diferenza das dúbidas que noutros países se manifestan respecto ao papel dos xuíces na vida constitucional¹⁷.

Unha das cuestións que máis relevancia potencial ten na efectividade dos dereitos económicos e sociais dos galegos e que non está prevista no noso Estatuto de autonomía é a participación dos nosos poderes na construción europea. Deste xeito, pode apreciarse que as máis recentes reformas estatutarias consideraron a incorporación de artigos referidos a este tema e, máis en concreto, en relación co control por parte dos seus parlamentos do cumprimento dos principios de subsidiariedade e proporcionalidade na elaboración do dereito derivado. Arce Janáriz¹⁸ entendeu que non é precisa esta reforma estatutaria, pero iso non debe ocultarnos que a realidade da débil parlamentarización da acción exterior da nosa comunidade se fai aínda máis manifesta cando se analiza unha cuestión tan directamente dirixida a aspectos substanciais do financiamento de proxectos esenciais para o cumprimento das previsións do artigo 4.2 do noso Estatuto.

1.1 O artigo 11.7 do Estatuto: a titularidade do escano

O formalismo xurídico é incapaz de comprender na súa totalidade as institucións políticas e especialmente as parlamentarias. Así, a afirmación constitucional da prohibición do mandato imperativo (art. 67) ten a súa translación no Estatuto galego, que no seu artigo 11.7 di que os deputados non estarán suxeitos a mandato imperativo. Esta vinculación exclusiva do representante aos electores foi reforzada polo noso Tribunal Constitucional cando afirma: “A última palabra tena, pois, o corpo electoral, a partir de cuxa vontade, expresada na elección, nace a representación. Así o recoñecemos na STC 10/1983, FX 4, precisando que «as listas de candidatos son simples propostas e a representación, no sentido xurídico-político do termo, xorde

só coa elección e é sempre representación do corpo electoral e nunca do autor da proposta [...]. Unha vez elixidos, os representantes non o son dos que lles votaron, senón de todo o corpo electoral». Albíscase, deste xeito, unha maior subordinación do dereito ao sufraxio pasivo respecto do dereito que consagra o artigo 23.1 CE, que o vai facer depender, en último termo, do conxunto do corpo electoral e da súa vontade expresada no proceso electoral¹⁹. A pesar deste punto de partida claro, os operadores xurídico-políticos aprobaron documentos como o pacto antitransfuguismo que, lonxe de quedar en acordos de carácter ético, demandan a modificación dos marcos normativos vixentes, como os regulamentos parlamentarios, chegando a postular a supresión de aspectos esenciais do mandato parlamentario e da autoorganización das cámaras. Neste sentido, resulta ilustrativo o mandato contido na letra c) do apartado segundo do citado pacto: “... non poderán participar na Xunta de Voceiros nin nas mesas das cámaras, que só poden ser constituídas por voceiros e representantes dos grupos políticos”²⁰. Atendendo ao ordenamento de Galicia, pode afirmarse que sen unha reforma estatutaria non sería posible a interposición dos partidos políticos nas funcións esenciais dos cargos representativos, neste caso dos deputados autonómicos como titulares dos escanos na Cámara, e iso recibe apoio tamén na STC do 11 de marzo de 2022 cando afirma que “a Constitución non asumiu no artigo 23.2 CE un xenérico dereito fundamental ao respecto de todos e cada un dos dereitos e facultades do estatuto do parlamentario, senón tan só o daqueles que puidésemos considerar pertencentes ao núcleo da función representativa, como son, principalmente, os que teñen relación directa co exercicio das potestades lexislativas e de control da acción do Goberno [por todas, SSTC 159/2019, de 12 de decembro, FX 5 c), e 69/2021, FFX 4 e 5 c) [STC 137/2021, FX 4 a)].”

É certo que as últimas reformas regulamentarias do artigo 84 introduciron sucesivas flexibilizacións do principio de personalidade do voto do parlamentario galego e posibilitan, entre outras, a delegación en casos de embarazo, maternidade ou paternidade e máis recentemente por razóns de afectación grave de saúde da poboación declarada polas autoridades públicas competentes. Estes supostos son situacións xustificadas e que tratan de conciliar o exercicio do dereito de participación política con outros dereitos fundamentais e con exixencias de interese xeral. Parecen en todo caso solucións que respectan a natureza institucional do Parlamento e recoñecen vías proporcionadas e con garantías suficientes para a seguridade xurídica do funcionamento da Cámara e que non introducen intermediacións espurias no mandato parlamentario por decisións de terceiros²¹.

Outra manifestación da preponderancia do papel dos partidos na vida institucional dos sistemas políticos é a producida con motivo das previsións normativas das funcións parlamentarias de designación, que en Galicia superan a ducia, e que xeraron numerosas críticas doutriniais²² nos casos de bloqueo de órganos constitucionais do Estado. No noso Estatuto poden destacarse as designacións das persoas titulares do Valedor do Pobo e do Consello de Contas, pero afortunadamente non

foron habituais os bloqueos en sede parlamentaria que dificultasen o funcionamento destes órganos estatutarios.

1.2 O artigo 10.1.d) do Estatuto: a presidencia do Goberno autonómico e a condición de deputado

O sistema parlamentario de goberno que se consagrou no noso Estatuto de autonomía deriva das previsións do artigo 152 da Constitución e este precepto é claro cando exige a condición de membro da Cámara autonómica para poder ser elixido presidente da comunidade. A cuestión que ata recentes datas non se suscitara e que ten evidentes consecuencias na práctica institucional é a de se a perda do mandato parlamentario produce *ipso iure* tamén a de presidente autonómico. No suposto do ordenamento xurídico catalán que coñeceu o Tribunal Constitucional, os demandantes en amparo argumentaron que o apartado 7 do artigo 67 do Estatuto debía relacionarse co apartado 2, segundo o cal o presidente da Generalitat “é elixido polo Parlamento de entre os seus membros”, de onde deducían que non resultaba posible continuar presidindo o Executivo autonómico unha vez perdida a condición de deputado. Pola contra, o presidente do Parlamento, de acordo cun informe dos servizos xurídicos da Cámara, interpretou que deixar de ser deputado non era impedimento para continuar como presidente da Generalitat, polo que non considerou que a presidencia quedase vacante nin, polo tanto, iniciou as consultas cos partidos e grupos políticos con representación parlamentaria para unha nova investidura²³.

O máximo intérprete da Constitución entendeu nese conflito que “calquera que sexa a interpretación máis axustada, en abstracto, de tales preceptos do Estatuto, nun proceso de amparo nos debemos limitar a valorar única e exclusivamente se, ao manter un criterio diferente ao dos recorrentes, o presidente da Cámara vulnerou o núcleo das facultades parlamentarias daqueles. A resposta debe ser negativa, posto que este non inclúe o dereito a que os órganos da Cámara –neste caso o presidente– exerzan as súas competencias conforme unha determinada interpretación, entre varias posibles, dos preceptos en liza. En concreto, non comprende o dereito a que o presidente do Parlamento, no exercicio da competencia que lle atribúe o artigo 4.2 da Lei 13/2008, opte pola interpretación do artigo 67.2 do Estatuto que propoñen os demandantes, fronte á que realizan os servizos xurídicos da Cámara”²⁴.

Como pode observarse, o ámbito de *interna corporis acta* que respecta a actuación dos órganos reitores mantense nesta cuestión polo máximo intérprete constitucional, en ausencia dunha redacción limitativa do Estatuto de autonomía, como ocorre tamén no caso galego.

A STC 97/2020, FX 6 A) fixo un recordatorio xeral das liñas capitais da doutrina do Tribunal sobre o dereito fundamental enunciado no artigo 23.2 CE e que nos serve de guía para valorar o funcionamento institucional autonómico sobre a base do status do cargo público representativo.

En primeiro lugar, afirmou o Tribunal, “o dereito a acceder aos cargos de natureza representativa implica tamén o de manterse neles e desempeñalos de acordo coa lei, sen construcións ou perturbacións ilexítimas”. Obviamente, a intención partidaria de mediatizar o exercicio do cargo público parlamentario vai directamente en contra deste alcance determinado polo Tribunal Constitucional, sobre todo cando se trate de impedir a titularidade e o exercicio das funcións estatutarias recoñecidas no artigo 10.1 do noso Estatuto. Ademais, a aseveración do máximo intérprete da Constitución debe facernos pensar na preparación que os poderes estatutarios e especialmente o lexislativo autonómico teñen para afrontar un instrumento imprescindible de futuro no exercicio da representación política e que no noso contorno comeza a divisarse: o papel da intelixencia artificial no ámbito das institucións políticas²⁵.

Por outra banda, “cando se trata de tales cargos representativos, o dereito enunciado no artigo 23.2 CE debe pórse en conexión co de todos os cidadáns a participar nos asuntos públicos por medio de representantes, libremente elixidos en eleccións periódicas por sufraxio universal (art. 23.1 CE), pois son os representantes os que actualizan aquel dereito dos cidadáns, á marxe agora a participación directa á que o propio precepto se refire”. Esta idea da actualización do dereito dos cidadáns a través dos seus representantes impide que poidan interporse no desenvolvemento do mandato os partidos políticos e calquera outros suxeitos por moita transcendencia práctica que na vida institucional autonómica teñan, e iso a pesar de que en palabras de Garrido López²⁶: “A democracia representativa padece unha seria crise de lexitimidade. A recesión económica e a onda de indignación xerada pola incapacidade do Estado para enfrontala cuestionaron o paradigma representativo”.

En terceiro lugar, “o dereito establecido no artigo 23.2 CE, como se desprende do inciso final do precepto, é de configuración legal, correspondendo á lei, concepto no que se inclúen os regulamentos parlamentarios, ordenar os dereitos e facultades que correspondan aos distintos cargos públicos e que pasan así a integrarse no status propio de cada un deles, coa consecuencia de que poderá o seu titular defender, ao abeiro desta disposición constitucional, o *ius in officium* que estime ilexítimamente constrinxido ou ignorado por actos dos poderes públicos”. Desde unha perspectiva autonómica, debe precisarse que, obviamente, os mandatos do regulamento parlamentario están en moitas ocasións vinculados pola ordenación que previamente fixo o Estatuto de autonomía. Resulta, polo tanto, imprescindible que a superior norma institucional consagre coa máxima precisión o alcance dos dereitos e facultades dos cargos públicos parlamentarios para que despois o regulamento da Cámara poida precisalos para evitar a súa infracción polos axentes xurídicos e políticos que teñen que aplicar esas normas e iso é particularmente desexable en casos de procedementos entre a Cámara e o Goberno relativos á confianza política, como se sinalou recentemente para o sistema parlamentario italiano²⁷.

En cuarto lugar, “o lexislador dispón dunha ampla marxe de liberdade para regular o exercicio do dereito²⁸, aínda que con límites, tanto xerais, como o respecto

ao principio de igualdade e aos demais dereitos fundamentais, como referidos, cando se trata de cargos representativos, á necesaria salvagarda da natureza da representación”. Esta proclamación resulta esencial para entender que un estatuto de autonomía non poderá senón optar pola regulación lexislativa máis favorable á garantía do mandato parlamentario na súa efectividade, quedando vedadas, ao meu xuízo, regulacións tendentes á intervención dos partidos no núcleo esencial da relación representativa por moi desprezables que sexan os episodios de transfugismo que poidan darse.

En quinto lugar, “o dereito fundamental de que se trata non é incondicionado ou absoluto, senón que queda delimitado no seu contido tanto pola súa natureza como en atención á súa función”²⁹. Trátase dunha idea polo demais aplicable a todos os dereitos e liberdades consagrados na Constitución e que impide a súa caracterización como absolutos. No plano dos membros da Cámara, é unha modulación que se plasma no cumprimento dos principios do parlamentarismo racionalizado que favorecen a elección e mantemento dos gobernos nas democracias occidentais. Este principio xustifica na teoría constitucional que a participación política a través do exercicio dos dereitos dos deputados non inclúa calquera actuación dos representantes públicos, senón que apareza delimitada polos regulamentos parlamentarios e o resto do ordenamento xurídico como unha aplicación máis das previsións do artigo 9.1 da Constitución española³⁰.

2 OS RETOS INSTITUCIONAIS DA ORGANIZACIÓN POLÍTICA AUTONÓMICA

No contexto descrito, poden sinalarse varios escenarios de reflexión á luz de certos pronunciamentos do Tribunal Constitucional.

2.1 O artigo 10 do Estatuto de autonomía para Galicia e as funcións do Parlamento: A función representativa e o *indirizzo* político

Aínda que non se enumera especificamente no artigo 10 do Estatuto de autonomía, a función representativa e de impulso é recoñecida pola doutrina do dereito público español para todas as cámaras parlamentarias³¹. Deste xeito, dentro das facultades do control político (art. 10.1.b do Estatuto) cabe incluír igualmente as posibilidades que toda asemblea lexislativa ten para posicionarse sobre os asuntos públicos que poden ser de interese para a súa colectividade política. Obviamente, esta posibilidade debe vehicularse a través dos mecanismos parlamentarios que os regulamentos das cámaras recoñecen, e o Tribunal Constitucional español así o admitiu con naturalidade. Non obstante, a xurisprudencia evolucionou nesta cuestión de maneira restritiva, de modo que se postula na actualidade unha concepción estrita da actuación dos órganos de goberno do Parlamento á hora de admitir a trámite as iniciativas que

demanden unha actuación flagrantemente inconstitucional cando o Tribunal así o determinase con anterioridade. Pola súa relevancia para o desenvolvemento do exercicio do dereito fundamental de participación política, é esta unha posibilidade que debe ser interpretada con carácter restritivo, pois unha das proclamacións esenciais do réxime parlamentario é a soberanía das cámaras na súa liberdade de debate e de posicionamento ideolóxico³².

2.2 O artigo 5 do Estatuto: o galego nas leis e o alcance do uso de modalidades lingüísticas non oficiais nas institucións

A previsión estatutaria de que a lingua propia de Galicia é o galego, así como a oficialidade do castelán e o galego na comunidade, son un punto de partida sólido do réxime xurídico na actualidade nesta materia. Os principios básicos do Estatuto de autonomía descansan nun desenvolvemento lexislativo que postula a normalización social do idioma propio e o seu uso institucional cuxo desenvolvemento lexislativo foi cuestionado por un sector doutrinal³³. Estas ideas programáticas sufriron certa debilitación no ámbito xurídico cando, por exemplo, o máximo intérprete do bloque de constitucionalidade deu prioridade, en caso de discordancia, á versión en castelán respecto á producida no idioma propio polo Parlamento autonómico. Trátase dunha cuestión que, *mutatis mutandis*, a STXUE do 15 de novembro de 2012 TXCE\2012\348 resolveu doutro xeito ao afirmar que “segundo reiterada xurisprudencia, a formulación utilizada nunha das versións lingüísticas dunha disposición do dereito da Unión non pode constituír a única base para a interpretación desa disposición; tampouco se lle pode recoñecer carácter prioritario fronte a outras versións lingüísticas. En efecto, este enfoque sería incompatible coa exixencia de uniformidade na aplicación do dereito da Unión. Así pois, en caso de diverxencia entre versións lingüísticas, a disposición de que se trata debe interpretarse en función da estrutura xeral e da finalidade da normativa en que se integra” (FX 48 da indicada resolución do TXUE)³⁴.

No ámbito das relacións entre os poderes autonómicos, o uso do idioma propio está asentado, aínda que xurdisen dúbidas por parte dalgúns operadores políticos acerca da resposta que se lle deba dar ao uso de modalidades do galego distintas da normativa oficial. É certo que as últimas leis aprobadas orientan a actuación dos poderes públicos de modo laxo, como pode comprobarse na lei denominada Paz Andrade, que favorece a aproximación e o coñecemento do ámbito da lusofonía.

A doutrina do Tribunal Constitucional español³⁵ foi aperturista en cuestións conexas coa que nos ocupa, e así afirmou que “... o feito de que non se lle atribuíse estatutariamente carácter oficial ao bable/asturiano non exclúe a posibilidade de tutelar aquela realidade lingüística que non está amparada polo estatuto da oficialidade lingüística mediante medidas de protección e promoción como é o recoñecemento do uso da lingua propia ante o órgano de representación da cidadanía, a Xunta Xeral do Principado

de Asturias, foro de debate e participación en que é especialmente axeitado que se garanta e visibilice aquela realidade lingüística plural”.

Estas ideas xa foron no seu día obxecto de garantía polos órganos reitores do Parlamento de Galicia, que, tomando en conta ademais o valor superior do dereito de expresión dos representantes públicos, rexeitaron os reproches de ilegalidade polo uso de termos e variantes non estandarizadas do galego dentro da Cámara autonómica.

2.3 O artigo 116 da Constitución e o Estatuto de autonomía: o alcance das facultades da comunidade autónoma en situación de estado de alarma

Como xa tiven ocasión de sinalar con motivo da aprobación do novo Regulamento do Parlamento de Canarias³⁶, chama particularmente a atención que os estatutos de autonomía, e non só os de primeira xeración, non tomasen en conta o rol das comunidades autónomas en relación cunhas situacións en que a gobernanza Estado-comunidades autónomas debe ser a regra habitual, como son os estados excepcionais previstos no artigo 116 da Constitución.

Con motivo da situación do estado de alarma pola pandemia ditado polo Goberno central, o Tribunal Constitucional³⁷ declarou a nulidade dos preceptos que designan como autoridades competentes delegadas as comunidades autónomas e lles atribúen potestades tanto de restrición das liberdades de circulación e reunión en espazos públicos, privados e de culto como de flexibilización das limitacións establecidas no decreto de declaración do estado de alarma. Esa declaración de inconstitucionalidade afectou tamén á extensión temporal da súa prórroga e ao réxime de rendición de contas establecido para a súa vixencia e puxo de manifesto o difuso dos límites de actuación en situacións de crise, como se apuntou no ámbito comparado³⁸. Trátase dunha xurisprudencia novidosa que foxe de xeito sorprendente da consideración das administracións autonómicas como canles executivas ordinarias da aplicación do dereito estatal, o que en certa medida tamén choca coa idea inherente do principio de subsidiariedade que demanda a actuación local da Administración máis próxima ao cidadán e a súa exceptuación en casos extraordinarios e sempre motivados.

É evidente para calquera coñecedor do Estado autonómico que os dereitos afectados polo estado de alarma con motivo dunha pandemia están profundamente vinculados ao exercicio de competencias autonómicas exclusivas, como a sanidade, a educación ou os servizos sociais, e por iso resulta coherente, conforme o esquema de distribución previsto na Constitución e nos estatutos de autonomía, que se dispoñan no bloque de constitucionalidade os medios para que esa participación autonómica sexa real e supere as reticencias propias dunha concepción centralizada do exercicio do poder político. O Tribunal Constitucional considerou, nunha interpretación certamente limitativa do entendemento dun Estado deseñado en termos federais, que a decisión do Goberno sobre a designación de autoridades delegadas, avalada

coa súa autorización polo Pleno do Congreso dos Deputados, contraveu o disposto na lei orgánica á que reserva o artigo 116.1 CE a regulación dos estados de crise e as competencias e limitacións correspondentes. Como sinalou Sáenz Royo³⁹, nada impedía que se levase a cabo unha xestión descentralizada mesmo sen estado de alarma, aínda que razóns de seguridade xurídica terían aconsellado a reforma da súa lexislación reguladora, nunha liña na que tampouco traballaron as Cortes Xerais nesta ocasión.

Por outro lado –o que resulta aínda máis sorprendente–, o intérprete constitucional valorou que os efectos xurídicos da declaración do Estado de alarma tampouco eran conciliables coas relacións institucionais (Goberno/comunidades autónomas) porque o primeiro acordou inicialmente a delegación sen reserva ningunha de instrucións, supervisión efectiva e eventual avocación do propio Goberno, cuestión que non está impedida pola declaración de alarma, pois as facultades das Cortes e do Goberno atribuídas constitucionalmente seguen plenamente vixentes. Finalmente, como apuntou Tudela Aranda⁴⁰, unha comprensión da organización territorial e da repartición de competencias debe facerse tendo en conta os cambios na evolución das materias e na necesidade de fortalecer a capacidade de adaptación das necesidades que varían con gran rapidez. Esta idea, ao meu xuízo, non se valorou correctamente cando o intérprete constitucional entendeu que, con ocasión de autorizar a prórroga, tampouco o Congreso dos Deputados obxectou aquela delegación *in genere* e sen establecer criterios relativos ao que as autoridades delegadas puidesen actuar nos seus respectivos territorios. Esta última apreciación parte, obviamente, do entendemento de que o exercicio das competencias autonómicas debe ser mediatizado polo Goberno central cando o que parece máis respectuoso co bloque de constitucionalidade é que o Goberno central e o Congreso si garantan os dereitos constitucionais que teñen a misión de regular, pero que sexan os parlamentos autonómicos e os seus gobernos os que leven a cabo a xestión desa normativa derivada da situación de excepcionalidade⁴¹.

Estas ideas deben terse en conta igualmente cando se analizan as relacións da comunidade autónoma coas outras administracións públicas galegas e especialmente coa provincial. A función coordinadora que estatutariamente lle está atribuída deberá desenvolverse, como indicou Carballeira Rivera⁴², superando intervencións intrusivas no ámbito lexislativo e acudindo a mecanismos pactados que, unha vez máis, entendo que poderían perfilarse do modo máis adecuado en sede estatutaria.

2.4 O artigo 12.3 do Estatuto: a garantía constitucional do funcionamento da Cámara

Aínda que toda a regulación dos poderes da comunidade autónoma no noso Estatuto de autonomía parte do presuposto do funcionamento regular destes, explicitamente o artigo 12.3 do Estatuto galego prevé que o Parlamento funcionará en pleno

e comisións e se reunirá en sesións ordinarias e extraordinarias. Pola contra, non resulta difícil deducir a vulneración do dereito á participación política, e mesmo desde unha perspectiva máis ampla dos sistemas de equilibrios estatutarios, nos casos en que se produza a suspensión da tramitación das iniciativas parlamentarias que lle impide o exercicio da función representativa e de control ao Goberno⁴³. Neste sentido, a garantía estatutaria da división de poderes e, polo tanto, da permanencia dos mecanismos de equilibrios e confianza en que descansa o sistema parlamentario de goberno deben ponderarse positivamente no noso sistema con motivo da crise da pandemia.

Cando a situación excepcional por mor da pandemia foi declarada a nivel estatal, o sistema político estatutario galego respondeu efectivamente e, ao contrario do operado nas Cortes Xerais e noutras comunidades autónomas, mantivéronse en funcionamento todos os procedementos de control e impulso político existentes no noso ordenamento xurídico. O rexistro do Parlamento de Galicia, segundo confirmou a vontade expresa da Mesa da Deputación Permanente, seguiu funcionando con normalidade na modalidade telemática a través da sede electrónica da institución e a Administración parlamentaria tamén continuou as súas funcións. Estas medidas foron coordinadas no plano da prevención sanitaria polo Grupo de Coordinación creado pola Mesa da Deputación Permanente do Parlamento de Galicia no marco do Plan de Continxencias da Cámara fronte ao coronavirus⁴⁴. Complementariamente, os acordos da Xunta Electoral de Galicia en relación coas decisións sanitarias adoptadas para a garantía do exercicio do dereito fundamental de sufraxio serviron de sólido alicerce de consolidación das bases democráticas do noso sistema autonómico sobre a base da transparencia e a seguridade xurídica que deben primar en todo proceso electoral.

Cómpre lembrar que, lonxe de producir suspensión de procedementos, limitación de dereitos dos deputados ou ausencia de control ao Goberno, o sistema institucional en Galicia xerou, nunha situación de disolución do Pleno da Cámara, uns mecanismos de intenso e continuado traballo dos integrantes da Deputación Permanente que permitiron a *question time* do presidente da Xunta e dos restantes membros do Goberno autonómico. Superáronse, pois, os estándares adoptados noutras cámaras parlamentarias do noso contorno cunha interpretación ampla dos poderes da Deputación Permanente nun contexto de pandemia, a pesar da lacónica redacción da previsión da Deputación Permanente no noso Estatuto autonómico. O uso dos mecanismos non presenciais de funcionamento institucional limitouse aos órganos de goberno e non se aplicou aos de decisión, seguindo polo demais unha liña que entenden aconsellable os operadores xurídicos e políticos no ámbito comparado⁴⁵.

2.5 O artigo 12.1 do Estatuto: a autonomía parlamentaria e os seus límites

Unha das garantías institucionais da separación de poderes é a capacidade de autogoberno que teñen as cámaras parlamentarias exercida a través dos seus órganos de goberno. Asumido este principio, debe analizarse que alcance ten cando se produce algún conflito cos dereitos dos deputados ou a posición dos cidadáns na sede parlamentaria.

É certo que o desenvolvemento regulamentario e a aplicación por parte dos órganos reitores da Cámara do principio de autonomía non suscitou problemas relevantes na historia autonómica galega, pero a eventual vulneración dos dereitos ao exercicio do cargo representativo e á participación política por denegación do uso dunha sala do Congreso dos Deputados para a realización dun encontro interparlamentario de apoio ao Sáhara Occidental debe facernos pensar sobre o marco normativo da cuestión no noso ámbito autonómico.

O uso dunha sala parlamentaria que non estaba destinada ao exercicio dunha das funcións que pertencen ao núcleo da función representativa (as que teñen relación directa co exercicio das potestades lexislativas e de control da acción do goberno) condúcenos a considerar que non forman parte desas funcións aquelas dirixidas a forzar o debate político e o posicionamento dos distintos grupos parlamentarios (STC 1/2015, do 19 de xaneiro, FX 7), pois a dita finalidade débese perseguir a través dos instrumentos previstos no regulamento da Cámara. Como interpreta o Tribunal Constitucional, “nin a Constitución nin o regulamento da Cámara establecen o dereito a dispor de calquera sala do Congreso dos Deputados para a celebración de reunións que non se refiran ao exercicio de funcións parlamentarias propiamente ditas. Polo tanto, os acordos impugnados non contraveñen previsións nin da Constitución española nin do regulamento da Cámara sobre dotación de medios persoais e materiais aos deputados e aos grupos parlamentarios; tampouco se trata dun suposto en que se denegasen medios, recursos ou espazos para que os deputados ou os grupos parlamentarios puidesen desenvolver as funcións que forman parte do núcleo esencial da súa función representativa. (...) Polo tanto, non resultou afectado o artigo 23 CE. A posibilidade do uso dunha sala sería, en todo caso, accesoria ao exercicio da función parlamentaria e a súa denegación sería, de ser o caso, unha cuestión de legalidade ordinaria [neste sentido, STC 69/2021, FX 5 C)]”⁴⁶. Como pode observarse, a garantía –que no caso galego é estatutaria– da autonomía da Cámara e de actuación dos seus órganos reitores non debe cuestionarse por unha interpretación extensiva dos dereitos parlamentarios dos integrantes do lexislativo autonómico.

Outra cuestión vinculada á autonomía institucional, que aparece prevista no noso Estatuto de autonomía no seu artigo 12.2, é a fixación do orzamento da Cámara, cuestión profundamente relacionada coa actividade material e a autonomía

parlamentaria sobre os espazos da sede parlamentaria, como nos recorda a Sentenza 37/2021, do 18 de febreiro de 2021⁴⁷. O alcance das distintas autonomía internas responde aos fundamentos institucionais do Parlamento e goza dunha profunda raizame histórica tanto no parlamentarismo europeo como no americano; non obstante, como nos recordou o Tribunal Constitucional, non pode ser utilizada para debilitar a efectividade dos dereitos fundamentais dos cidadáns, que en toda tarefa interpretativa das normas conta cun valor superior. Deste xeito é como hai que entender e aplicar, pois, o contido do artigo 12.2 do Estatuto de autonomía para Galicia na actualidade⁴⁸.

A potestade de autoorganización e a autonomía parlamentaria foron tamén analizadas polo máximo intérprete da Constitución en relación cos dereitos históricos dos territorios forais e réxime de cooficialidade lingüística para concluír a nulidade do precepto regulamentario que prevé a incorporación dos datos subministrados polos órganos lexislativos á base nacional de subvencións. A eventual actividade de fomento dunha Cámara lexislativa autonómica non pode verse mediatizada por unha imposición dun deber formal imposto por un regulamento do Estado. A liberdade de configuración con que conta o órgano reitor da Cámara debe garantir-se sen prexuízo de se postularen os oportunos mecanismos de control e transparencia como os que se adoptaron polo Regulamento parlamentario en Galicia no seu artigo 30.1.3.º, que obriga á aprobación da execución orzamentaria pola Mesa da Cámara, a súa dación de contas á Xunta de Voceiros (como se produciu por exemplo o 15 de marzo de 2022) e finalmente a súa publicación no Portal de Transparencia do Parlamento.

Os límites das comisións de investigación e concretamente o dereito ao honor son tamén tópicos relevantes na actualidade no referido á vida institucional das comunidades autónomas. Como todos os lexislativos do noso contorno, o Parlamento de Galicia desempeña unha relevante función de control do Goberno prevista no artigo 10.1.b) do Estatuto de autonomía. Destacado instrumento desta función de control son as comisións de investigación que o Regulamento da Cámara detalla no seu artigo 52, que no seu apartado 1 bis introduciu ademais a creación automática da comisión de investigación sen posibilidade de veto da maioría parlamentaria cando se solicite por unha soa vez por parte dun terzo dos deputados que pertencen a un mesmo grupo parlamentario ou as dúas quintas partes dos deputados da Cámara.

Trátase dun potente mecanismo de escrutinio do Goberno, pero tampouco escapa dos efectos expansivos dos dereitos fundamentais que referimos anteriormente. En palabras do noso Tribunal Constitucional, "... calquera acto do Parlamento que afecte, no que a este recurso de amparo interesa, a situacións que excedan o ámbito estritamente propio do funcionamento interno das cámaras, queda suxeito, comezando polos de natureza lexislativa, non só ás normas de procedemento que se é o caso establece a Constitución, senón, así mesmo, ao conxunto de normas materiais que na mesma Constitución se conteñen, entre elas, as que recoñecen os

dereitos fundamentais e as liberdades públicas. Como este Tribunal ten dito, [n]on pode, por iso, aceptarse que a liberdade con que se produce un acto parlamentario con esa relevancia xurídica para terceiros chegue a superar tales normas, pois iso, no noso ordenamento, sería tanto como aceptar a arbitrariedade⁴⁹. Ata a actualidade non se produciron problemas deste tipo na nosa experiencia estatutaria, pois a actividade das numerosas comisións de investigación foi sempre respectuosa cos dereitos fundamentais dos cidadáns e os únicos conflitos xurdidos deviñeron dunha interpretación limitativa da xurisprudencia constitucional, derivada de ditames moi polémicos do Consello de Estado, respecto do ámbito de competencias das comisións autonómicas.

2.6 O artigo 10.2 do Estatuto de autonomía: a inviolabilidade parlamentaria e as liberdades constitucionais

A necesidade de establecer prerrogativas institucionais que garantan a independencia dos lexislativos fronte aos eventuais ataques doutros poderes do Estado ou particulares conduciron á aprobación de mandatos xurídicos como o previsto no artigo 10.2 do noso Estatuto, que se completou cos preceptos correspondentes do Código penal (art. 520). Neste contexto, producíronse manifestacións de protesta ante as sedes parlamentarias que levaron a que o intérprete da Constitución se pregunte polos límites desas expresións populares en relación co funcionamento do Parlamento. Afirmou o TC: “... É unha cuestión que debe ser abordada caso a caso, conscientes da dificultade de «trazar a lábil liña divisoria entre as mensaxes ameazantes e as que non o son» (STC 136/1999, FX 16)”, e esta reflexión tamén foi feita no ámbito galego nos casos en que as manifestacións ante a sede institucional chegaron a invadir o recinto da Cámara.

O Tribunal Constitucional, no caso do Parlamento de Cataluña, entendeu que “... as ditas dificultades non se presentan porque a limitación penal imposta non trata de coartar o contido da mensaxe de protesta –o desacordo coa política de gasto pendente de aprobación parlamentaria–, senón a forma exorbitante e intimidatoria en que o ese desacordo se fixo visible, isto é, dificultando coa súa conduta o acceso dos deputados á sede do Parlamento para que este puidese desenvolver normalmente a sesión plenaria convocada e abordar a orde do día programada, na cal figuraba o debate sobre os orzamentos xerais da comunidade autónoma e, polo tanto, as decisións anuais de gasto público, a cuxos eventuais recortes orientara as súas protestas a convocatoria da concentración⁵⁰”.

Os usos parlamentarios no legislativo de Galicia en relación coas potestades de policía dos órganos reitores da Cámara e co aseguramento da inviolabilidade da súa sede foron sempre garantidores do exercicio dos dereitos fundamentais dos parlamentarios, por suposto dentro da marxe imposta polo dereito parlamentario autonómico (regulamento e demais normas aplicables)⁵¹ e por iso pode afirmarse coa

doutrina constitucional que desempeñaron a súa función apropiada e “son eficaces para a regulación do modo de exercicio das prerrogativas parlamentarias, pero non poden restrinxir o seu contido recoñecido na norma regulamentaria” (STC 57/2011, do 3 de maio, FX 7, e 224/2016, FX 4), [STC 71/2017, do 5 de xuño, FX 5].

2.7 O artigo 12.4 do Estatuto de autonomía: o pluralismo político e os grupos parlamentarios

A afirmación de que o sistema político actual está dominado polo papel dos partidos políticos non é algo novidoso⁵². Esta preponderancia partidaria, ademais de recoñecerse expresamente no artigo 6 da Constitución, recibe no ámbito autonómico un apoio claro coa inclusión no Estatuto de autonomía de Galicia da figura dos grupos parlamentarios, que son con carácter xeral o reflexo lexislativo dos partidos políticos. Deste xeito, o artigo 12.4 do Estatuto de autonomía fixou a reserva material ao regulamento do Parlamento para a precisión do número mínimo de deputados para a formación do grupo, a intervención dos grupos no procedemento lexislativo e as funcións da xunta de voceiros. Dunha forma específica, o Estatuto, en protección das minorías, estableceu que os grupos parlamentarios participarán en todas as comisións en proporción ao número dos seus membros. Esta idea está na base das decisións do Tribunal Constitucional que garanten os dereitos do grupo parlamentario mixto e prohiben que se obvie a denominación das forzas que o integran e, o que é máis relevante, o dereito de participación política dos seus integrantes, sobre todo cando os órganos reitores da Cámara mantiveron costumes parlamentarios aperturistas en casos anteriores⁵³. Resulta relevante preguntarnos se esas garantías dos dereitos das minorías, que tutela a xurisprudencia constitucional atendendo a principios constitucionais básicos e analizando a práctica parlamentaria, non sería conveniente que se achasen no articulado da norma institucional básica da comunidade autónoma para unha maior seguridade xurídica de todos os operadores políticos de Galicia, especialmente cando o máximo intérprete da Constitución afirmou respecto do grupo mixto que “... non poder incluír na denominación deste grupo parlamentario as siglas da formación a que pertence a súa única integrante dificulta a identificación da orixe das iniciativas e actuacións que realice, en comparación co resto dos grupos parlamentarios da Cámara vasca, que dispoñen dunha denominación específica pola que poden ser identificados con facilidade, xerándolle un desigual tratamento no uso daquela denominación, sen ningún fundamento normativo e sen ningunha xustificación que apoie aquela decisión da Mesa”.

Nesta orde de cousas, a proxección do pluralismo ideolóxico e da liberdade de configuración partidaria en grupos parlamentarios ten o seu reflexo sobre as previsións do artigo 12.1 do Estatuto de autonomía en relación coa mesa como órgano reitor do lexislativo. A propia composición da mesa non recibe no noso Estatuto un réxime semellante ao citado de participación proporcional dos grupos nas

comisións parlamentarias, e esta cuestión suscitou tamén o amparo constitucional outorgado noutros ámbitos como o da Asemblea de Madrid, onde se entendeu razoable a necesidade do respecto da citada proporcionalidade atendendo á súa normativa específica. Unha concepción como a expresada fortalece o papel dos partidos e debilita o dos deputados individuais á hora de votar a composición dun órgano chamado a arbitrar o funcionamento diario do Parlamento. Por outro lado, non cabe dúbida de que pode tamén dificultar a gobernabilidade autonómica, pois non resulta estraño que, en supostos de gobernos de coalición ou minoritarios con apoios parlamentarios, a composición da mesa sexa tida en conta para eventuais pactos entre os partidos⁵⁴. Cabe concluír, polo tanto, que a solución adoptada polo noso vixente Estatuto de autonomía nesta cuestión evita os problemas de conciliación que se producen noutros ordenamentos autonómicos entre a norma institucional básica e o desenvolvemento da autonomía institucional da Cámara a través do seu regulamento parlamentario, e que conduciron á sempre indesexable xudicialización da vida parlamentaria.

Por outro lado, malia que, aínda na análise do ámbito de admisibilidade da actuación dos órganos reitores das cámaras, o Tribunal Constitucional decidiu⁵⁵ que vulneraba o dereito á representación política do grupo parlamentario recorrente a decisión da Mesa do Parlamento de Cataluña pola que se acordou a utilización de procedemento de votación electrónica para a elección dun senador autonómico cuxa proposta lle correspondía ao grupo parlamentario que a impugnou mediante recurso de amparo. Os recorrentes alegaron que, dadas “as circunstancias específicas do caso”, a utilización deste sistema de votación, ao permitir votar en contra do candidato proposto, podía bloquear a súa designación. Por iso, aduciron que só a votación por papeletas con inscrición do nome da persoa proposta tería garantido o debido respecto ao dereito fundamental, e o máximo intérprete da Constitución entende que esa interpretación é a máis conforme coa nosa norma fundacional. Atopámonos de novo ante unha situación que o costume parlamentario autonómico en Galicia consolidou de xeito correcto e con pleno respecto aos dereitos de participación das persoas integrantes da Cámara, posto que a votación por papeletas prevista no noso regulamento non permite, na configuración dada pola Mesa da Cámara, a votación contraria dos candidatos propostos de acordo co artigo 10.1.c) do Estatuto, que obriga á representación proporcional conforme a presenza dos grupos parlamentarios no plenario.

3 CONCLUSIÓNS

O Estatuto de 1981 cumpriu un papel decisivo na moderna construción do devir social, económico e cultural de Galicia. Os poderes públicos autonómicos, e singularmente o Parlamento a través das súas funcións lexislativa, orzamentaria e

de control, serviron á necesaria adaptación do programa estatutario á realidade histórica vivida durante estes 40 anos.

Resulta evidente que os cambios de todo tipo producidos sobre todo nos últimos anos polas profundas crises económica e sanitaria vividas trouxeron consigo unha xurisprudencia do Tribunal Constitucional que influíu notablemente sobre o alcance de certas previsións da nosa norma institucional básica. Esta constatación debe levarnos a valorar en certas cuestións a necesidade de estudo dun novo bloque de constitucionalidade que asente a maior seguridade xurídica posible no funcionamento das institucións autonómicas galegas e a súa relación con outros suxeitos constitucionais.

Recoñecendo o necesario consenso para abordar unha tarefa tan relevante desde os poderes públicos autonómicos, é esencial que o autogoberno e as garantías de pluralismo e transparencia que se lograron continúen a súa progresión, pois só así se asegura o valor da xustiza no progreso económico e social de Galicia. Neste sentido, a garantía da efectividade dos dereitos dos cidadáns, que é unha das tarefas que o Estatuto de autonomía lles encomenda aos poderes públicos autonómicos, constitúe, ao meu xuízo, un norte inescusable que debe rexer o desenvolvemento do autogoberno de Galicia e implicará profundas adaptacións normativas e institucionais no futuro. Para esta función estatutaria resulta de interese que a tarefa do Tribunal Constitucional recupere a sensibilidade no exame do dereito propio de Galicia para que as institucións do noso dereito civil especial poidan alcanzar a dimensión que o constituínte e o legislador autor do Estatuto desexaron no seu día e mesmo o que o propio intérprete do bloque de constitucionalidade pareceu recoñecer e veu a frustrar máis recentemente⁵⁶.

O ámbito da acción exterior autonómica, e máis concretamente a atinente á Unión Europea, é unha das que máis carencias suscita na súa regulación estatutaria e mesmo na práctica efectiva dos poderes públicos autonómicos. Por iso, cómpre que as relacións con organismos como o Comité das Rexións se fortalezan e que a posición exterior de Galicia se reforce mediante o consenso previo e a dación de contas posterior en sede parlamentaria.

Por último, cabe valorar o reforzamento dos mecanismos de participación cidadá, pois estes seguen sendo vistos pola doutrina⁵⁷ como un dos principais problemas democráticos no Estado autonómico e, a pesar dos avances producidos no ordenamento galego, non cabe dúbida da súa posibilidade de mellora nunha liña en que afondou por exemplo a Unión Europea. Este labor débese levar a cabo tendo en conta que os novos desenvolvementos técnicos relativos á imparabile incorporación da intelixencia artificial aos poderes públicos exixen a súa valoración con estrito respecto dos dereitos fundamentais dos galegos e en particular a interdicción da discriminación⁵⁸ entre os cidadáns e os grupos nos cales se integran (art. 4.2 do Estatuto de autonomía).

4 BIBLIOGRAFÍA

- Auby, J.-B. 2022. «L'émergence laborieuse d'un droit des algorithmes publics: à propos de quelques ouvrages récents», en *chemins-publics.org*, 5/4/2022.
- Almeida de Moraes, P. e Marcondes Caldas, A. 2020. «O protagonismo do judiciário e a necessidade do aperfeiçoamento da accountability no Brasil», en *Cadernos de direito actual*, 14.
- Arce Janáriz, A. 2010. «Prontuario sobre la articulación en España del sistema de alerta temprana para controlar el principio de subsidiaridad dentro de la Unión Europea», en *Asamblea: revista parlamentaria de la Asamblea de Madrid*, 23.
- Arévalo Gutiérrez, A. 2021. «El poder y la función legislativa en los tiempos del coronavirus», en A. Arévalo Gutiérrez (dir.) e R. Marañón Gómez (coord.), *El Parlamento en los tiempos de la pandemia*. Madrid: Dykinson.
- Arévalo Gutiérrez, A. (dir.) e Marañón Gómez, R. (coord.). 2021. *El Parlamento en los tiempos de la pandemia*. Madrid: Dykinson.
- Baamonde Gómez, L. 2022. «La Nominación Parlamentaria de Autoridades del Estado. El Bloqueo, El Veto y la “Cesta Institucional”», en *UNED. Revista de Derecho Político*, 113.
- Benedetti, A. 2022. «Dans le clair-obscur d'une crise...», en *Revue Politique et Parlementaire*, 1101.
- Carballeira Rivera, M.T. 2002, «¿Se han convertido las provincias en un simple nombre?», en *Revista de Estudios de la Administración Local*, 289.
- De Alba Bastarrechea, E. 2017. «Comentario: Parlamento de Galicia», en *Asamblea: Revista Parlamentaria de la Asamblea de Madrid* (exemplar dedicado a: os regulamentos parlamentarios españois), n. extra 1.
- De Andrés Alonso, F.L. 2017. *Los defensores del pueblo en España* (M.M. Otero Parga, pról.). Madrid: Editorial Reus.
- Dueñas Castrillo, A.I. 2021. *Las Comunidades autónomas como laboratorios de democracia. Participación de los ciudadanos y relaciones entre poderes*. Zaragoza: Fundación Manuel Giménez Abad.
- Fernández Rodríguez, J.J. (coord.) 2016a. *O Parlamento ante o reto da participación cidadá*. Santiago de Compostela: Parlamento de Galicia.
- Fernández Rodríguez, J.J. 2016b. «The Parliament of Galicia», en G. Laforest y A. Lecours (ed. lit.), *The parliaments of autonomous nations*. Montreal, Kingston: McGill-Queen's University Press.
- Fernández Silva, Á. 2021. «La iniciativa legislativa popular autonómica: leyes de segunda generación e incidencia práctica», en *Revista Andaluza de Administración Pública*, 109.
- Fernández-Simón Bermejo, E. 2011. «¿Cómo es el funcionamiento del Parlamento?», en X.A. Sarmiento Méndez (coord.), *Manual de actuación del parlamentario*. Madrid: Editorial El Derecho.

- Figuroa Laraudogoitia, A. 2016. «Las proposiciones no de ley», en X.A. Sarmiento Méndez (coord.), *Manual AELPA del parlamentario*. Madrid: Wolters Kluwer.
- Fitsilis, F. 2021. «Artificial Intelligence (AI) in parliaments – preliminary analysis of the Eduskunta experiment», en *The Journal of Legislative Studies*, 27(4): 621-633.
- Flores Domínguez, L.E., 2022. «Transfuguismo y coaliciones electorales», en *Revista de Estudios de la Administración Local y Autonómica: Nueva Época*, 17: 31-35.
- Garrido López, C. 2021. «Crisis del paradigma representativo y propuestas de impulso de la democracia directa», en *Revista de Derecho Político*, 112. <https://doi.org/10.5944/rdp.112.2021.32219>.
- Gómez Puerto, Á.B. 2022. «Democracia y promesa electoral», en *Actualidad Administrativa*, 4.
- Hall, F. 2021. «Reflections On Parliamentary Democracy in the Australian Parliament», en *The Parliamentarian*, 4: 398-401.
- Iglesias Redondo, J. 1997. «Notas urgentes sobre la nueva ley gallega de familia, la infancia y la adolescencia», en *Dereito: Revista Xurídica da Universidade de Santiago de Compostela*, 6(1).
- Jensel-Monge, P. e de Montis, A. 2021. «Jurisprudence du Conseil constitutionnel», en *Revue française de droit constitutionnel*, 128.
- Jerez Calderón, J.J. 2020. «Aforamiento», en B. Pendás García (ed. lit.), M. Herrero de Miñón (pról.), *Enciclopedia de las ciencias morales y políticas para el siglo XXI. Ciencias políticas y jurídicas (con especial referencia a la sociedad poscovid-19)*. Madrid: Real Academia de Ciencias Morales y Políticas. Boletín Oficial do Estado.
- Kölling, M. (coord.). 2018. *La sociedad en 2040 y los desafíos y oportunidades para la administración y el gobierno*. Zaragoza: Fundación Manuel Giménez Abad de Estudios Parlamentarios y del Estado Autonómico.
- Kroeger, M.A. 2022. «Bureaucrats as Lawmakers», en *Legislative Studies Quarterly*, 47(1).
- Lupo, N. 2020. «Le mozioni di sfiducia al singolo ministro e la forma di governo parlamentare (alla luce della vicenda Bonafede)», en *Studi parlamentari e di politica costituzionale*, 207.
- Manzella, A. 2020. *Elogio dell'Assemblea, tuttavia*. Modena: Mucchi editore.
- Míguez Macho, L. 2016. «Organización municipal y autonomía en España: el caso del municipio gallego», en *Dereito: Revista xurídica da Universidade de Santiago de Compostela*, n. extra 1 (exemplar dedicado a: XXX aniversario da Carta Europea de Autonomía Local, coordinado por M. Almeida Cerredá e C. Casanueva Muruáis).
- Niessen, C. e Reuchamps, M. 2022. «Institutionalising Citizen Deliberation in Parliament: The Permanent Citizens' Dialogue in the German-speaking Community of Belgium», en *Parliamentary Affairs*, 75(4). <https://doi.org/10.1093/pa/gsaa056>.
- Nieto Montero, J.J. 1998. «As recargas sobre impostos estatais no novo sistema de financiamento autonómico», en *REGAP. Revista Galega de Administración Pública*, 19.
- Nogueira López, A. 2021. «Crònica legislativa de Galicia: Primer semestre de 2021. "El Parlament revifa amb la llengua atrapada en la inacció administrativa"», en *Revista de Llengua i Dret*, 76: 295-299. <http://dx.doi.org/10.2436/rld.i76.2021.3736>.

- Pacini, F. 2021. «Verso un mutamento costituzionale tecnicamente indotto? Note sulla digitalizzazione delle firme per il referéndum», en *Quaderni costituzionali*, 4. <http://dx.doi.org/10.1439/102854>.
- Puentes Cociña, B. e Quintiá Pastrana A. (coords.), Alba Nogueira López (pról.). 2019. *El derecho ante la transformación digital: oportunidades, riesgos y garantías*. Barcelona: Atelier.
- Remschel, T. e Kroeber, C. 2022. «Every Single Word: A New Data Set Including All Parliamentary Materials Published in Germany», en *Government and Opposition*, 57.
- Ridao, J. 2022. *Constitucionalismos. Una inmersión rápida*. Barcelona: Tibidabo Ediciones.
- Ripollés Serrano, R. 2014. «Grupos parlamentarios», en M.ªR. Ripollés Serrano e R. Marañón Gómez (coords.), *Diccionario de términos de Derecho Parlamentario*. Madrid: La Ley.
- Rota, A. 2021. «The Story of the Virtual Parliament», en *Canadian Parliamentary Review*, 44(1).
- Rozo Acuña, E. 2006. *Le garanzie costituzionali nel Diritto pubblico dell'America Latina* (Colección: Università degli studi di Urbino "Carlo Bo"). Torino: G. Giappichelli Editore.
- Sáenz Royo, E. 2022. «Estado autonómico y Covid-19», en *Teoría y Realidad Constitucional*, 48: 375-398.
- Sarmiento Méndez, X.A. 2002. «El derecho de voto y la regla de la mayoría», en *Revista de las Cortes Generales*, 55.
- Sarmiento Méndez, X.A. 2016. «A arquitectura xurídica do Estatuto de 1936 á vista da hermenéutica do século XXI», en *1936: O Estatuto esquecido*. Os Ánxeles-Brión: Editorial Guiverny.
- Sarmiento Méndez, X.A. 2019. «Las Funciones Parlamentarias (VII): La función autorizante de propuestas del Gobierno, la función electiva, la función informadora», en E. Arnaldo e S. Iglesias (coords.), *Comentarios al Reglamento del Parlamento de Canarias*. Madrid: Parlamento de Canarias e Axencia do Boletín Oficial do Estado.
- Sarmiento Méndez, X.A. 2020. «La reacción del Parlamento de Galicia ante la crisis sanitaria. ¿Puede la Diputación Permanente ejercer "otras funciones" en una cámara disuelta?», en *Cuadernos Manuel Giménez Abad*, n. extra 8: 104-114.
- Willis, L. 2021. «La creciente necesidad del siglo XXI del decoro del siglo XVI, y lo que los parlamentarios pueden hacer al respecto», en *The Parliamentary Journal*, LXII(3).

NOTAS

- 1 Pode verse en Sarmiento Méndez, 2016: 165-178. Igualmente, en Fernández Rodríguez, 2016b: 72.
- 2 Kroeger, 2022: 257.
- 3 Míguez Macho, 2016: 167-196.
- 4 Esther de Alba recorda que "o 3 de abril de 2006 se aprobaron as normas de funcionamento da Comisión de estudo da reforma do Estatuto de autonomía para Galicia e o 7 de abril o seu plan de traballo. A Comisión suspendeu os seus traballos o 29 de xaneiro de 2007 por causa das eleccións municipais que tiveron lugar en maio dese ano co acordo de continuos tras os ditos comicios. Malia a boa disposición inicial e a vontade de consenso expresada por todos os grupos, produciuse un fondo desencontro motivado, entre outras causas, pola inclusión do termo nación no preámbulo do texto articulado da proposición de lei por parte dos grupos Socialistas de Galicia e Bloque Nacionalista Galego" (De Alba Bastarachea, 2017: 943-958).

- 5 Así o recolle Nieto Montero, que cita a opinión de Ferreiro Lapatzta e conclúe: “Estas referencias estatutarias –como tamén pon de manifesto este autor– veñen en realidade petrificar o sistema, e dificultan os cambios que se considere conveniente realizar no sistema de financiamento das autonomía” (Nieto Montero, 1998: 35).
- 6 De Andrés Alonso, 2017. Desde unha perspectiva máis xeral, recalca o carácter esencial das garantías dos dereitos, Roza Acuña, 2006: 305.
- 7 Pode celebrarse neste sentido a aprobación da Lei 4/2022, do 29 de marzo, pola que se alza a suspensión do funcionamento do Consello Económico e Social da Rioxa (BOR do 30 de marzo de 2022).
- 8 Niessen e Reuchamps, 2022: 135 e ss.
- 9 Nunha liña postulada por certa doutrina con carácter estatal, “fortalecer a iniciativa lexislativa popular para que sexa obrigatorio o debate e votación da proposta presentada pola cidadanía, limitar ao mínimo as materias excluídas deste instituto constitucional de participación directa, así como reducir o número de sinaturas (actualmente 500.000), ampliando o prazo para a súa entrega para facelas máis factibles” (Gómez Puerto, 2022). Reflexiona sobre a influencia da acreditación cibernética de sinaturas, tamén incorporada en Galicia, Pacini, 2021: 942-945.
- 10 Manzella, 2020: 71.
- 11 Fernández Rodríguez, 2016a: 44-74.
- 12 Apúntase que, “malia a intranscendencia práctica da figura nas primeiras lexislaturas, o emprego da ILP se incrementou notablemente nas dúas últimas décadas grazas principalmente ao impulso da sociedade civil organizada. Isto permitiu que ata trinta e cinco proposicións de orixe popular se convertesen en lei nas asembleas autonómicas” (Fernández Silva, 2021: 119).
- 13 Remschel e Kroeber, 2022: 276-295. En parecido sentido poden consultarse os traballos contidos en Puentes Cociña e Quintiá Pastrana, 2019.
- 14 Por exemplo, na Sentenza do Tribunal Superior de Xustiza de Galicia 257/2020 en relación co acceso á documentación de deputados autonómicos ou na do TS, Sala Terceira, do Contencioso-Administrativo, Sección 4.ª, S 167/2022, do 10 de febreiro de 2022, Rec. 681/2021 referida ao ámbito local.
- 15 Arévalo Gutiérrez, 2021: 41.
- 16 Jerez Calderón, 2020: 534.
- 17 Almeida de Moraes e Marcondes Caldas, 2020: 340-352.
- 18 Afirma que “a regulación no Estatuto de autonomía non parece xuridicamente necesaria, xa que non se tratar dunha materia que, segundo o artigo 147.2 da Constitución, quede dentro da reserva estatutaria e estar xa disciplinada nunha lei estatal de aplicación directa” (Arce Janáriz, 2010: 71-100).
- 19 Sentenza 76/2021, do 15 de abril de 2021, recurso de amparo electoral 2117-2021, promovido polo Partido Popular, don Antonio Cantó García del Moral e don Agustín Conde Bajén, en relación coa sentenza dun xulgado do contencioso-administrativo de Madrid que declarou a inelibilidade destes últimos.
- 20 Dispoñible en: https://www.mptfp.gob.es/dam/es/portal/politica-territorial/local/sistema_de_informacion_local_SIL/comision_de_seguinte_del_pacto_antitransfuguismo/comision_de_seguinte_del_pacto_antitransfuguismo/AcueroDe11denoviembrede2020.pdf.
- 21 De xeito análogo enténdeo Flores Domínguez: “Os supostos de transfuguismo crearon en ocasións alarma social, habilmente potenciada tamén polos partidos políticos para xustificar o incremento dos mecanismos de control sobre os representantes electos para reprimir calquera disidencia, pero é necesario ponderar, xa que todo disidente non debería ser considerado transfuga se a súa actuación non provoca unha incidencia directa sobre a acción de goberno” (Flores Domínguez, 2022: 31-55).
- 22 Laura Baamonde Gómez defende que “a doutrina foi proliza propondo solucións aos atrasos parlamentarios. A finalidade común é atopar o mecanismo idóneo para alentar a actividade do Parlamento, recorrendo habitualmente ao establecemento de «sancións» de tipo institucional que estimulen o lexislativo a renovar en prazo, cumprindo así as súas obrigas constitucionais” (Baamonde Gómez, 2022: 71-93).
- 23 O acordo da Xunta Electoral Central do 3 de xaneiro de 2020 diferenciaba tamén os dous efectos, cando afirmou que a Administración electoral debía circunscribirse a decidir «se a condena imposta ao señor Torra i Pla integraba ou non un suposto de inelibilidade sobrevida e se iso determinaba a perda da condición de deputado electo do Parlamento de Cataluña», pero non se con iso se producía a perda da condición de presidente da Generalitat a teor do artigo 67.2 EAC, «efecto que deberá ser analizado polos órganos competentes do Parlamento de Cataluña cando se lle comuniqu[e] a perda da condición de deputado electo» (fundamento quinto, consideración sexta b).
- 24 Sentenza 66/2021, do 15 de marzo de 2021, recurso de amparo 980-2020, promovido por don Carlos Carrizosa Torres e outros deputados do Grupo Parlamentario Ciudadans no Parlamento de Cataluña en relación con diversas resolucións e actos da Presidencia da Cámara.
- 25 Fitsilis, 2021: 621-633.
- 26 Garrido López, 2021: 139-173.
- 27 Lupo, 2020: 37 e ss.
- 28 Trátase dun exercicio que efectivamente pode modularse con motivo de situacións excepcionais, pero respectando a esencia da institución representativa, como sinala para o caso canadense Rota, 2021: 3-8. En termos parecidos pode consultarse a miña colaboración Sarmiento Méndez, 2002: 87-140.
- 29 Afirma o Tribunal que: “Os criterios salientados son, segundo se puntualiza con detalle nas mencionadas sentenzas, semellantes aos que se desprenden da xurisprudencia do Tribunal Europeo de Dereitos Humanos sobre o artigo 3 do Protocolo adicional número 1 ao CEDH, xurisprudencia que constitúe relevante referencia hermenéutica para a determinación do sentido e alcance dos dereitos que a Constitución reconece no seu artigo 10.2”.
- 30 En palabras de Joan Ridaó: “sitúa a cidadáns e poderes públicos como centros de imputación normativa” (Ridaó, 2022: 14).
- 31 Por todo, Figueroa Laraudogoitia, 2016: 453.
- 32 Sentenza 115/2019, do 16 de outubro de 2019, recurso de amparo 3846-2018, promovido polos dezasete deputados do grupo parlamentario Socialistes i Units per Avançar, do Parlamento de Cataluña, en relación coa cualificación e admisión a trámite pola Mesa da Cámara dunha “Moción subseguinte á interpelación ao Goberno sobre a normativa do Parlamento anulada e suspendida polo Tribunal Constitucional”. Vulneración do dereito ao exercicio das funcións representativas, en conexión co dereito dos cidadáns á participación política a través dos seus representantes: admisión a trámite dunha iniciativa parlamentaria que reitera os obxectivos da resolución declarada inconstitucional e nula pola STC 259/2015, do 2 de decembro.
- 33 “O primeiro semestre de 2021 o Parlamento de Galicia recuperou finalmente unha actividade continuada cunha produción lexislativa máis intensa que nos últimos anos. Algunhas das leis aprobadas teñen mencións á lingua, aínda que cun enfoque culturalista e con pouca incidencia en sectores chave para un cambio significativo na perda de falantes” (Nogueira López, 2021: 295-299).
- 34 De modo semellante pode citarse a STC 83/1986, do 26 de xuño, FX 3, respecto da interpretación por órganos xudiciais de elementos dos textos legais en dúas linguas cooficiais, aplicando o artigo 3.1 CC.

- 35 Recurso de inconstitucionalidade 4911-2020, interposto por máis de cincuenta deputados do Grupo Parlamentario Vox no Congreso dos Deputados respecto do artigo 3 bis do Regulamento da Xunta Xeral do Principado de Asturias, na redacción dada pola reforma do 1 de xullo de 2020, que trata o réxime lingüístico e a constitucionalidade do precepto que permite o uso do bable/asturiano nas actuacións parlamentarias.
- 36 Sarmiento Méndez, 2019: 564.
- 37 Sentenza 183/2021, do 27 de outubro de 2021 (BOE n. 282, do 25 de novembro de 2021), recurso de inconstitucionalidade 5342-2020, interposto por máis de cincuenta deputados do Grupo Parlamentario Vox do Congreso dos Deputados respecto de diversos preceptos do Real decreto 926/2020, do 25 de outubro, polo que se declarou o estado de alarma para conter a propagación de infeccións causadas polo SARS-CoV-2; a Resolución do 29 de outubro de 2020, do Congreso dos Deputados, pola que se ordena a publicación do acordo de autorización da prórroga do estado de alarma declarado polo citado real decreto, e o artigo 2, a disposición transitoria única e a disposición derradeira primeira (apartados un, dous e tres) distintos preceptos do Real decreto 956/2020, do 3 de novembro, polo que se prorrogou o estado de alarma declarado polo Real decreto 926/2020.
- 38 Benedetti, 2022: 9-10.
- 39 Sáenz Royo, 2022: 397.
- 40 Kölling, 2018: 13-42.
- 41 As dificultades do control constitucional polo Consello francés nestas materias foron desatacadas por Jensei-Monge e de Montis, 2021: 135 e ss.
- 42 “A solución a esta situación pasa por buscar fórmulas pacíficas, menos agresivas e respectuosas coa autonomía, tal como se fai respecto dos municipios, e inspiradas no principio de lealdade institucional e confianza lexitima” (Carballeira Rivera, 2002: 9-36).
- 43 Así o dispuxo a Sentenza 168/2021, do 05 de outubro de 2021 (BOE n. 268, do 09 de novembro de 2021), recurso de amparo 2109-2020, promovido por Santiago Abascal Conde e outros cincuenta e un deputados do Grupo Parlamentario Vox no Congreso dos Deputados respecto das resolucións da Mesa da Cámara en que se acordaba a suspensión do cómputo dos prazos regulamentarios desde a entrada en vigor do Real decreto 463/2020, do 14 de marzo, polo que foi declarado o estado de alarma para a xestión da crise sanitaria ocasionada polo COVID-19. Na doutrina é de interese o traballo de Fernández-Simón Bermejo, 2011: 33.
- 44 Como tiveron ocasión de explicar en extenso en Sarmiento Méndez, 2020: 105.
- 45 Hall, 2021: 398 e ss.
- 46 Sentenza 137/2021, do 29 de xuño de 2021 (BOE n. 182, do 31 de xullo de 2021), recurso de amparo 202-2019, promovido por Txema Guizarro García e Sergio Pascual Peña, voceiro e deputado do Grupo Parlamentario Confederal de Unidas Podemos-En Comú Podem-En Marea do Congreso dos Deputados, respecto das resolucións da Mesa do Congreso sobre utilización das dependencias da Cámara.
- 47 Conflito positivo de competencia 4709-2019, formulado polo Goberno vasco con diversos preceptos do Real decreto 130/2019, do 8 de marzo, polo que se regula a base de datos nacional de subvencións e a publicidade das subvencións e demais axudas públicas.
- 48 A STC do 11 de marzo de 2022 afirmou que “o principio de autonomía parlamentaria, recoñecido polo artigo 72.1 CE, se fundamenta na necesidade de substraer o Parlamento de posibles intromisións doutros poderes do Estado que poidan afectar ao desempeño das funcións parlamentarias. Trátase dun mecanismo protector do órgano parlamentario, tradicional na nosa historia constitucional e común en dereito comparado, que non supón fuxida do dereito, senón a existencia dun dereito propio elaborado polas cámaras, ou adoptado mediante importación selectiva ou remisión a outras normas”.
- 49 (STC 90/1985, do 22 de xullo, FX 2; doutrina que reitera STC 23/1990, do 15 de febreiro, FX 4). Sentenza 133/2018, do 13 de decembro de 2018, recurso de amparo 4877-2017, promovido por don Dionisio García Gómez fronte ás conclusións do ditame da comisión especial creada nas Cortes Valencianas para a investigación do accidente da liña 1 de Metrovalencia, producido o 3 de xullo de 2006. Analízase a vulneración do dereito ao honor ante a actuación da comisión parlamentaria de investigación que non preservara o dereito do investigado a ser considerado e tratado como non autor ou non participe en condutas ilícitas.
- 50 Sentenza 133/2021, do 24 de xuño de 2021, recursos de amparo 4037-2015 e 4098-2015 (acumulados), promovidos por dona Ángela Bergillos Alguacil e catro persoas máis respecto da sentenza da Sala do Penal do Tribunal Supremo que os condenou por un delito contra as institucións do Estado.
- 51 Trátase, polo demais, de aspectos de suma actualidade tamén no ámbito anglosaxón, como indica Willis, 2021: 67 e ss.
- 52 Ripollés Montañés, 2014: 507.
- 53 Así, a web do TC informa o 11/03/2022 de que “o TC estima o recurso de amparo de Vox e declara que a Mesa do Parlamento vasco vulnera o seu dereito á participación política tanto na denominación do Grupo Mixto como na limitación das súas funcións parlamentarias. En sesión celebrada o día 13 de agosto de 2020, a Mesa do Parlamento acordou: (i) non acceder á proposta presentada pola deputada de Vox, agora demandante de amparo, de cambio de denominación do “Grupo Parlamentario Mixto” polo de “Grupo Parlamentario VOX” ou “Grupo Parlamentario Mixto-VOX” (acordo 2020/2075); (ii) aprobou a proposta doutros grupos da Cámara pola que se establecen as ordes do día e os tempos de debate nas sesións plenarias (acordo 2020/2094), de tal maneira que ao Grupo Mixto lle correspondería a posibilidade de incluír unha iniciativa (proposicións de lei ou non de lei, mocións consecuencia de interpelación) cada tres plenos ordinarios, e limitase o tempo de intervención nos debates a un terzo do previsto para o resto de grupos, podendo, finalmente, incluír unha interpelación e catro preguntas orais cada tres plenos de control ao Goberno; e (iii) poñer á disposición do Grupo Mixto un asistente (persoal técnico-administrativo) para o desenvolvemento das súas funcións parlamentarias (acordo 2020/2093)”.
- 54 O Pleno do TC estimou o 9/03/2022 o recurso de amparo promovido por Más Madrid contra a decisión da Mesa de idade de non incluír o Grupo Parlamentario Más Madrid na Mesa da Asemblea daquela comunidade autónoma. Declarou o Tribunal que foi vulnerado o seu dereito a exercer as funcións representativas cos requisitos que sinalan as leis (art. 23.2 CE), en relación co dereito dos cidadáns a participar nos asuntos públicos a través dos seus representantes.
- 55 Nunha sentenza dada a coñecer o 6 de abril de 2022, da que foi relator o vicepresidente Juan Antonio Xiol, estimou o recurso de amparo n. 3085-2019, abocado ao Pleno, interposto polo Grupo Parlamentario Socialistas i Units per Avançar do Parlamento de Cataluña.
- 56 Para un comentario do alcance da competencia civil previo ao pronunciamiento do Tribunal, pode consultarse Iglesias Redondo, 1997: 239-242.
- 57 Dueñas Castrillo, 2021: 52.
- 58 Así o sinalou para o caso francés Auby, 2022.